

УДК 37.013.73:141.319.8

ПЛЮРАЛІСТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ОСНОВА ГАРМОНІЙНОЇ КРОСКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Володимир Жарких

В статті розглядається один із шляхів розвитку гармонійної кроскультурної взаємодії.

Ключові слова: *плюралізм, плюралістичне мислення, плюралістичний темперамент, культурне розмаїття, однаково привабливий компроміс*

Одним зі стародавніх модусів розвитку людського суспільства є існування в парадигмі домінування однієї культури. І, хоча в кожній культурі концепція мирного, творчого життя у згоді з ближніми і дальніми сусідами складає пріоритетну рису світогляду, практичне втілення цієї ідеї розуміється неоднаково в різних культурах. Властиве всім бажання і намір жити в мирі і злагоді декларується у всіх релігійних доктринах і рекомендуються як поведінкові моделі. Проте їх реальне втілення виявляється у форматі відносин, які шикуються згідно уявленням і нормам, що найадекватніше відображають способи адаптації в безпосередньому життєвому досвіді. З огляду на багато причин в кожній культурі з'являються власні думки про моральні цінності і етичні норми, а також моделі поведінки і мовного виразу. При цьому, як правило, все, що визнане в своїй культурі, сприймається як єдино правильне, не підпадає ні критиці ні зміні. І, навпаки, все чуже викликає не тільки здивування, але і неприйняття, відторгнення і побоювання.

Інаковність і своєрідність культури найістотніше виявляються в комунікативних моделях і, перш за все, в мовних відмінностях. Природна мова стоїть між людиною і реальністю, забезпечуючи інтелектуальний та соціальний розвиток суспільства. У цьому процесі когнітивні і конотативні характеристики мовної номінації випробовують визначальний вплив чинників, які складають своєрідність сприйняття миру, мислення і формальної структури носіїв мови. У вербальному виразі різних мов звичні речі мають не тільки інші назви, але і входять складовою частиною в інші семантичні поля і незвичну ідіоматику. Знайомі слова і запозичення отримують абсолютно інші семантичні позначення і конотативні сенси. Труднощі взаєморозуміння посилюються також із-за своєрідності невербальних особливостей комунікативного контакту. При зіткненні з іншою мовною і поведінковою культурою комунікативні ускладнення, що виникають внаслідок цього, часто призводять до того, що зрозуміти, про що говорять навіть найближчі сусіди, стає важко, а деколи і неможливо. Необережне поглиблення нерозуміння сприяє нагнітання ворожості, яке нерідко закінчується кривавими зіткненнями.

У реальності інтернет відвертості миру вірогідність виникнення конфронтацій унаслідок культурної несумісності поступово знижується. Гугл дає чудову можливість, хоч би у загальних рисах, ознайомитися з особливостями

чужої культури. Володіючи відповідною інформацією, можна легко уникнути наслідків небажаного/ неприємного культурного шоку. Разом з тим культурні невідповідності все ще залишаються перешкодою і нерідко загрозою для гармонійного розвитку людських відносин. Все більш ясним стає усвідомлення необхідності замість старих звичних уявлень про ізоляцію і замкнутість створювати нові інтелектуальні контури людських взаємин.

У сучасному світі відстані і межі більш не є непереборною перешкодою для комунікативних обмінів. Контакти з різними культурами як в актуальній, так і віртуальній формі стали буденною практикою. Домінуючою рисою в парадигмі людських відносин все виразніше стають не байдужість і усунутість від чужих способів життя, а допитливість і прагнення до вільного спілкування, обміну інформацією і взаєморозумінню.

Моністична концепція миру давно вичерпала себе як у філософському, так і в практичному сенсі. Про це ще на початку минулого століття заявляли прагматисти-класики, прийнявши за основу своєї філософії концепцію плюралізму [Жарких, 2015]. Їх концепція виходила з постулату про індетермінованість і незавершеність миру і, як наслідок, його неоднаковості і варіативності. Поняття плюралізм вони визначали в динаміці його холистичного проявлення. У прагматизмі плюралізм розуміється не як статичне уявлення про різноманітність, але, перш за все, як принцип активної взаємодії з ним і усередині нього. Мир існує в нескінченній неоднорідності і строкатому розмаїтті взаємин і взаємовпливів. Їх загальний потенціал складає реальність людського буття. В процесі цілеспрямованого/ інтуїтивного пошуку істини, тобто зрозумілого пояснення істоти і значущості речей, форм і властивостей навколишнього світу, виявляються моделі їх взаємозв'язків між собою і зі зовнішнім світом. Їх багатство і складність виражаються в численних інтерпретаціях, оскільки ідентичні/різні речі і цілі розкривають своє значення/потенціал неоднаково не тільки в різних, але і в схожих ситуаціях. Як реалізується потенціал, в яких відносинах він виявиться і яке значення він може/буде мати в реальності людського життя багато в чому залежить від людини. Ще в давності людину признавали мірою всіх речей. Через свою спостережливість, інтерес і здатність орієнтуватися в обставинах і вимогах даного моменту історичного часу людина буде свою реальність, ґрунтуючись на найбільш адекватному, із її точки зору, виборі. Зробити це можливо тільки завдяки енергійній і зацікавленій взаємодії зі всією системою взаємостанів і відмінностей, що визначають умови її життя.

Людська істина, вважав Ф.К.С.Шиллер [Schiller, 1907], в різних своїх ознаках, значеннях і вербальних виразах створюється людиною в процесі виявлення того, що вона бажає/здібна помічати і про що турбується. Створюючи свою реальність, людина орієнтується на свої власні інтереси і розуміння особливостей безпосереднього навколишнього оточення. У ситуації безперервно змінного, незавершеного миру ні обставини, ні інтереси, ні результати людського досвіду взаємодії з ними не можуть бути ідентичними на всій планеті. Звідси і відмінності в реакціях, поведінці, оцінках, вербальному виразі, у всьому, що представляється незрозумілим і неприйнятним в іншій культурі.

У прагматизмі поняття плюралізму асоціюється з демократією, заснованою не на одногосності (unanimity), а на «многосності» (multanimity) [Brinton C., 1953] або на принципі «ринку ідей» (marketplace of ideas)[Holms, 1881], тобто на со-існуванні різних думок, ідей і думок. Практично неможливо уявити, що всі члени багатомільйонного демократичного суспільства завжди беззастережно одногосні в ухваленні важливих рішень. Таке суспільство є або утопією, або диктатурою. В.Джеймс [James, 1907] назвав сліпою тенденцією забувати про те, що різні люди сприймають світ абсолютно по-різному. Необхідною корекцією подібної сліпоти він вважав толерантність. У його інтерпретації толерантність слід розуміти не як пасивну байдужість, неухвагу або усунутість, при яких відмінності демонстративно не помічаються або поблажливо відмітаються. Толерантність є живий, цілеспрямований, зацікавлений пошук розуміння, не дивлячись на відмінності. Для цього слід визнати, що немає єдиної тотальності, в якій все в житті можна однозначно визначити. Все, що відоме про реальність, указує на те, що вона знаходиться в стані постійної зміни, перетворення і розвитку. Реальність і істина, тобто знання, писав Шиллер, є по суті «двома сторонами однієї медалі» [Holms O.W., 1881]. Якість і цінність людських істин виявляються і верифікуються в результатах запланованого/інтуїтивного пошуку, який направлено на ідентифікацію того, що «працює». Всі людські істини, встановлення, принципи і переконання, як і реальність, що оточує людину, і в даний час і в історичній перспективі, неминуче підлягало перевірці, корекції і змінам. Не існує незаперечних правил, процедур або рішень, вірних на всі часи. У моральному, політичному і соціальному сенсі толерантність означає, що різноманітність необхідно не тільки визнавати, але і поважати. Відмінності слід сприймати з цікавістю і розумінням, щоб стимулювати взаємини і сприяти пошуку можливостей для порівняння, аналізу і примирення невідповідностей.

Корекція інтелектуальних контурів людських взаємин передбачає розвиток плюралістичного мислення або темпераменту, в термінах В.Джеймса. Відмінність в нім сприймається не як причина для ворожнечі і підозри, а як цікавий приклад холистичного пояснення життя. Плюралістичне мислення направлено на пошук схожості у відмінності, на можливість компромісного вирішення спірних проблем. Компроміс при цьому розуміється як рішення, вироблене спільно на паритетних початках, а не як пасивна, вимушена поступка в збиток власним інтересам. Плюралістичний темперамент ґрунтується на розумній взаємодії, в якій комуніканти говорять, слухають і чують один одного. У цьому процесі формується енергія здорових взаємин, орієнтованих на дружнє спілкування і, можливо, плідну співпрацю. У ситуації байдужості, або ще гірше, насмішки або ворожості до особливостей культурної інаковості, генерується могутня негативна енергія, із-за чого конструктивна комунікація стає неможливою.

У живій комунікативній розумній взаємодії в контексті плюралістичного мислення комуніканти переконуються, що їх власне існування, як і його модус і цінності, не є єдино можливим життєвим вибором. Висловлюючи інтерес і пошану до культурного досвіду співбесідника, вони ясніше усвідомлюють свою

власну індивідуальну ідентичність. Всяке сприйняття ідентичності проходить через сприйняття відношення, комунікативного зокрема. Це відкриває нові перспективи для продуктивної і рівноправної кроскультурної взаємодії. Слідуючи логіці внутрішнього переконання в необхідності адекватнішого, тіснішого і глибшого знайомства, комуніканти зможуть подолати колишні негативні стереотипи. Обопільне визнання рівності і самобутності їх культурних ідентичностей є найбільш значущим чинником, що додає престиж і статусність комунікативній події і її позитивному розвитку в контексті взаємодії. і гармонійної співпраці.

Для позитивної динаміки кроскультурної інтеракції необхідно сприймати культурні відмінності як об'єктивну даність, в якій згоду слід шукати в контексті плюралістичного мислення за принципом розумної взаємодії. Для цього потрібна дружня емоційна увага і новий рівень комунікативної ментальності, заснованої на радикальному оновленні гуманітарного мислення. Відвертість і готовність модифікувати свою позицію ґрунтуються на зустрічному русі обох сторін в загальному прагненні зробити «акт розуміння», в термінології М.Бубера. Унаслідок виникнення розуміння зіставлення культур буде позбавлено всякого сенсу. Таким чином можна забезпечити гармонійність і впорядкованість загальних дій і знайти якнайкраще вирішення існуючих і вірогідних кроскультурних розбіжностей.

Список літератури

1. Жарких В.Ю. Ідеї плюралізму у філософії Ф.К.С.Шиллера. *Мультиверсум*, вип. 68, Київ, 2008, С. 38-48
2. Brinton C. The Shaping of the Modern World. N-Y, 1953, 197 p.
3. James W. Pragmatism. Harvard UP, 1907. -230 p.
4. Holms O.W. The Path of Law. Harvard UP, 1881, 58 p.
5. Schiller F.C.S. Studies in Humanism. Lnd, 1907, 492 p.

Volodymyr Zharkyyh

PLURALISTIC THINKING AS THE BASIS OF CROSSCULTURAL INTERFACTION

Human societies have mostly developed within the situation of one culture domination. Though every culture proclaims peace and peaceful relations with close and distant neighbours to be its guideline, in practice this idea was and still is, understood differently in different cultures.

Due to many reasons there develop in any culture unique attitudes to moral values, ethical norms and behavioural models. As a rule what is a norm for one's own culture is considered logical, correct, not liable to change or criticism. Any diversion from these standards in a different culture evokes surprise, anxiety and estrangement.

Cultural peculiarities, easily noticed in communicative models and language differences, often lead to disharmony and even enmity. In the present technologically open world the probability of cultural confrontation is gradually diminishing. The dominant feature in the paradigm of human relations now is pursuit of free communication and mutual understanding. Nevertheless it is still necessary to correct the intellectual outlines of human cultural relations.

One of the ways to achieve this aim was offered in the philosophy of classical pragmatism. It was suggested that in the changing world diversity and pluralism determine the dynamics of human reality. This fact should be taken as given with tolerance and respect in the attitude of

searching for understanding in spite of difference.

Correction of the intellectual outlines of human relations presupposes the development of pluralistic thinking or pluralistic temperament, as W. James put it. Differences then will be considered not a reason for suspicion and apprehension but an interesting example of holistic explanation of life.

Pluralistic thinking is focused on finding affinity in difference and reaching a compromise equally acceptable for the parties of communication.

Key words: pluralism, pluralistic thinking, pluralistic temperament, cultural diversity, equally acceptable compromise

References

1. Zharkykh V.Y.(2008) The ideas of pluralism in the philosophy of F.C.S.Schiller// *Multiversum*, ed. 68, Kyiv, 2008, pp 38-48
2. Brinton C.(1953) *The Shaping of the Modern World*. N-Y, 1953, 197 p.
3. James W.(1907) *Pragmtism*.Harvard UP, 230 p.
4. Holms O.W.(1881) *The Path of Law*. Harvard UP, 58 p.
5. Schiller F.C.S. (1907) *Studies in Humanism*. Lnd, 492 p.

Стаття надійшла до редакції 30.06.2019